

เอกสารนิเทศการศึกษา

กรมการฝึกหัดครู

๘๔

๒๕๐๙

ความซาบซึ้งในศิลปะ

(Art Appreciation)

หน่วยศึกษานิสิตกร กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารการนิเทศการศึกษ

ฉบับที่ ๘๔

ความซาบซึ้งในศิลปะ

เรียบเรียง

โดย

นายหวน พันธุ์พันธ์ ป.ม.ช. กศ.บ.

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

เอกสารการนิเทศการศึกษาเรื่อง “ความซาบซึ้งในศิลปะ” (Art Appreciation) นี้ นายหวน พันธุ์พันธ์ เป็นผู้เรียบเรียง โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้ใช้เป็นคู่มือครูและหนังสืออุเทศ สำหรับครูและนักเรียนฝึกหัดครูในวิชา ศิลป ๑ ความซาบซึ้งในศิลปะ ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๘ นับว่าเป็นหนังสือที่มคุณค่าในการศึกษาวิชาศิลปะ

หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า หนังสือเรื่อง “ความซาบซึ้งในศิลปะ” ซึ่งจัดพิมพ์เป็นเอกสารการนิเทศการศึกษานับที่ ๘๔ ปี ๒๕๐๕ นี้ จะเป็นประโยชน์แก่การเรียนและการสอนวิชาศิลปะในสถานศึกษาฝึกหัดครู เป็นอย่างมาก จึงขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของนายหวน พันธุ์พันธ์ ที่ได้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้จนสำเร็จ และขอขอบคุณนายวิรัช พิษณุไพบูลย์ ที่ได้กรุณาตรวจทานต้นฉบับให้โอกาสสนทนาย

หน่วยศึกษานิเทศกหวังว่าหนังสือเรื่อง “ความซาบซึ้งในศิลปะ” เล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษาฝึกหัดครูตามสมควร

หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู

คำนำของผู้เรียบเรียง

หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าได้เขียนขึ้นตรงตามหลักสูตร วิชาศิลปะ ๑ ความซาบซึ้ง
ในศิลปะ ซึ่งเป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พ.ศ.
๒๕๐๘ และตรงตามแผนการสอนวิชาศิลปะ ๑ ความซาบซึ้งในศิลปะ ที่
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครูได้พิมพ์ขึ้น จึงนับว่าเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับ
นักเรียน ป.กศ. ที่เรียนวิชานี้โดยตรง รวมทั้งอาจารย์ผู้สอนก็จะได้ยึดเป็นแนว
ทางได้ด้วย เพราะหนังสือประเภทนี้ยังมีน้อยมากสำหรับเมืองไทย โรงพิมพ์ต่าง ๆ
ก็ไม่กล้าพิมพ์กัน เพราะว่ามีคนช้อน้อย คนเขียนก็มีน้อยอีกเช่นกัน เพราะศิลปะ
ที่เป็นศิลปะจริงๆ ก็เอาเวลาไปสร้างสรรค์งานศิลปะเสียหมด ด้วยเหตุนี้กล่าว
อาจารย์ผู้สอนวิชานี้ อาจจะคิดว่าเนื้อหาการสอนนักเรียนได้แตกต่างกัน หรืออาจ
จะได้ไม่เต็มที่ จึงหวังได้ว่า หนังสือเล่มนี้จะช่วยได้มาก และนักเรียนฝึกหัดครู
ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาก็จะได้รับความรู้ความเข้าใจในวิชาศิลปะ ได้ดียิ่งขึ้น
ในอันที่จะมีความซาบซึ้งในศิลปะต่อไปจะได้ตรงกับชื่อวิชาของวิชานี้ เพราะนักเรียน
จะมีความซาบซึ้งในศิลปะได้ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของศิลปะอย่างดี
เสียก่อน เพราะวิชานี้ไม่จำเป็นว่านักเรียนจะต้องมีทักษะอย่างดีเกี่ยวกับศิลปะที่
เขียนรูปไม่เป็น สร้างสรรค์งานศิลปะไม่เป็นหรือไม่ชอบเลย แต่ถ้าหากว่ามีความรู้
ความเข้าใจในเนื้อหาของศิลปะอย่างดีแล้ว ก็ย่อมจะเกิดความซาบซึ้งในศิลปะได้ เกิด
ความรู้สึกว่างานศิลปะทุกประเภทเป็นงานที่สำคัญมีคุณค่ามาก สมควรที่เราจะช่วยกัน
รักษาไว้ เช่น โบราณวัตถุของไทย อันเป็นศิลปะที่ล้ำค่าอย่างยิ่ง ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาก็
ย่อมจะไม่เห็นคุณค่า คอยแต่จะฉวยโอกาสลักขโมยหรือทำลายให้เสียหายได้

วิชาความจริงไม่ใช่เป็นวิชาใหม่เลย แต่เป็นชื่อใหม่เท่านั้นเองจึงนับว่า
เป็นวิชาที่สำคัญยิ่งวิชาหนึ่ง เพราะชีวิตประจำวันของคนเราย่อมจะเกี่ยวข้องกับ
“ศิลปะ” อยู่ทุกเมื่อเชียววัน เราจะจัดตกแต่งห้อง เราจะแต่งตัว เราจะไปที่ท่องเที่ยว
ชมโบราณวัตถุ ใด ๆ ก็ไรเราก็เกี่ยวข้องกับศิลปะแล้ว

ถ้าหากว่าหนังสือเล่มนี้มอบพรอง ซึ่งยอมจะต้องมีอย่างแน่นอน ข้าพเจ้า
ขอรับฟังและขอรับผิด และถ้าหากมีความดีอยู่บ้างข้าพเจ้าขออุทิศให้ผู้มีพระคุณต่อ
ข้าพเจ้าทุกคนรวมทั้งผู้ประสาคความรู่วิชาศิลป์แก่ข้าพเจ้า และผู้เกี่ยวข้องที่ทำให้
หนังสือเล่มนี้เป็นรูปเล่มออกมา

หวน พันธุ์พันธ์

๑ ส.ค. ๒๕๐๘

สารบัญ

หน้า

ตอนที่ ๑	ความหมายทั่วไปของศิลปะ (ART) และการออกแบบ (DESIGN)	๑
๑.๑	ความหมายของศิลปะ (ART)	๑
๑.๒	ความหมายของการออกแบบ (DESIGN)	๕
ตอนที่ ๒	หลักของศิลปะ	๗
๒.๑	องค์ประกอบแห่งศิลปะ (COMPOSITION)	๙
๒.๑.๑	ส่วนประกอบสำคัญของการออกแบบ (ELEMENTS OF DESIGN)	๙
๒.๑.๒	หลักการออกแบบ (PRINCIPLE OF DESIGN)	๑๔
๒.๒	ทฤษฎีสีและการใช้สี	๑๕
	ทฤษฎีสี (THEORY OF COLOUR)	๑๕
๒.๒.๑	แม่สีวัตถุธาตุ (PRIMARIES OF COLOUR)	๑๕
๒.๒.๒	แม่สีแสงอาทิตย์ (SPECTRUM PRIMARIES)	๒๓
๒.๒.๓	วรรณของสี (TONE)	๒๓
๒.๒.๔	ค่าของสี (VALUE OF COLOUR)	๒๕
๒.๒.๕	สีคู่ปฏิปักษ์ (COMPLEMENTARY OF COLOUR)	๒๗
๒.๒.๖	สีกลมกลืน (HARMONY)	๒๙
๒.๒.๗	สีเอกรงค์ (MONOCHROME)	๓๑
๒.๒.๘	ความเข้มของสี (INTENSITY)	๓๑
๒.๒.๙	ความไม่เข้ากันของสี (DISCORD)	๓๒
๒.๓	จิตวิทยาในการใช้สี	๓๒

ตอนที่ ๓	ความรู้ทั่วไปในศิลปะไทย	๓๗
๓.๑	สถาปัตยกรรมไทย	๓๗
๓.๑.๑	วิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมแบบต่าง ๆ	๓๗
๓.๑.๑.๑	แบบลังกา	๓๘
๓.๑.๑.๒	แบบศรีวิชัย	๔๓
๓.๑.๑.๓	เจดีย์เหลี่ยมแบบเชียงแสน	๔๔
๓.๑.๑.๔	เจดีย์โคตรบูรณ์ (แบบดอกบัว)	๔๔
๓.๑.๑.๕	แบบสุโขทัยแท้	๔๕
๓.๑.๑.๖	พระปรางค์	๔๕
๓.๑.๒	วิวัฒนาการของอาคารสถาปัตยกรรมไทยสมัยต่าง ๆ	๔๘
๓.๑.๒.๑	สมัยเชียงแสน	๔๘
๓.๑.๒.๒	สมัยสุโขทัย	๔๘
๓.๑.๒.๓	สมัยอยุธยา	๔๘
๓.๑.๒.๔	สมัยรัตนโกสินทร์	๔๘
๓.๑.๒.๕	สมัยรัฐธรรมนูญ	๔๘
๓.๒	ประติมากรรมไทย	๕๐
๓.๒.๑	ประติมากรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท	๕๑
๓.๒.๒	ประติมากรรมแบ่งตามลักษณะได้ ๓ ประเภท	๕๒
๓.๒.๓	วัสดุที่นำมาใช้ในงานประติมากรรม	๕๓
๓.๒.๔	วิวัฒนาการของพระพุทธรูปไทยสมัยต่าง ๆ	๕๔
๓.๒.๕	ประติมากรรมตกแต่งของไทย	๖๐
๓.๓	จิตรกรรมไทย	๖๒
๓.๓.๑	ลักษณะของจิตรกรรมไทย	๖๒
๓.๓.๒	หลักในการเขียนภาพไทย	๖๓

๓.๓.๓	วิธีการเขียนภาพฝาผนัง	๖๔
๓.๓.๔	วิวัฒนาการของจิตรกรรมไทย	๖๕
๓.๔	ลักษณะศิลปะสมัยปัจจุบันในไทย	๖๙
๓.๕	ศิลปการช่างไทย	๗๐
๓.๕.๑	งานประดับมุก	๗๐
๓.๕.๒	ลายรดน้ำ	๗๑
๓.๕.๓	เครื่องเขิน	๗๒
๓.๕.๔	เครื่องถม	๗๒

ภาคผนวก

หลักสูตรวิชาศิลปะ ชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๘	๗๕
การแนะแนวการสอน วิชาศิลปะ	๗๕
หนังสืออุเทศ	๗๘

สารบัญรูป

		ประกอบข้อ	หน้า	
รูปที่	๑	ลักษณะของ Form และแสงเงา	๒.๑.๑.๒-๒.๑.๑.๓	๑๐
รูปที่	๒	ภาพคนตามส่วนสัดส่วนในการเขียน	๒.๑.๒.๑	๑๔
รูปที่	๓	เปรียบเทียบการวางจุดในภาพ	๒.๑.๒.๓	๑๕
รูปที่	๔	ภาพที่วางจุดเท่ากัน (ซ้าย-ขวา) แต่จัดให้มีส่วนทรง	๒.๑.๒.๓	๑๕
รูปที่	๕	การเขียนภาพใหม่มีความแตกต่าง กันด้วยเส้นตึงกับเส้นนอน	๒.๑.๒.๕	๑๗
รูปที่	๖	การใช้เส้นนำสายต้าย้ำให้เกิด จุดเด่น	๒.๑.๒.๖	๑๘
รูปที่	๗	การย้ำให้เกิดจุดเด่นในภาพ	๒.๑.๒.๖	๑๘
รูปที่	๘	การย้ำให้เกิดจุดเด่นในภาพ	๒.๑.๒.๖	๑๘
รูปที่	๙	การรวมจุดต่าง ๆ ในภาพให้เป็น หน่วยเดียวกัน	๒.๑.๒.๗	๑๙
รูปที่	๑๐	แม่สีวัตถุธาตุ (Primaries of Colour)	๒.๒.๑	๑๙
รูปที่	๑๑	รูปสีชนที่สอง (Secondary Colour)	๒.๒.๑.๓	๒๑
รูปที่	๑๒	รูปสีชนที่สาม (Tertiary Colour)	๒.๒.๑.๓	๒๒
รูปที่	๑๓	การเขียนภาพโดยใช้สีที่ถูกล้ำแล้ว	๒.๒.๕.๒	๒๔
รูปที่	๑๔	การเขียนภาพโดยใช้สีที่ถูกล้ำแล้ว	๒.๒.๕.๒	๒๔
รูปที่	๑๕	สถาปัตยกรรมสัญจร อินเดีย	๓.๑.๑.๑	๓๕
รูปที่	๑๖	สถาปัตยกรรมสิงคโปร์	๓.๑.๑.๑	๓๕
รูปที่	๑๗	พระปฐมเจดีย์ นครปฐม	๓.๑.๑.๑	๔๐

			ประกอบข้อ	หน้า
รูปที่	๑๘	พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช	๓.๑.๑.๑	๔๑
รูปที่	๑๙	พระเจดีย์วัดสวนดอก เชียงใหม่	๓.๑.๑.๑	๔๑
รูปที่	๒๐	สถูปวัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา	๓.๑.๑.๑	๔๑
รูปที่	๒๑	พระสมุทรเจดีย์ สมุทรปราการ	๓.๑.๑.๑	๔๒
รูปที่	๒๒	สถูปวัดพระศรีมหาธาตุ พระนครศรีอยุธยา	๓.๑.๑.๑	๔๒
รูปที่	๒๓	สถูปวัดเจดีย์ เจ็ดแถว สุโขทัย	๓.๑.๑.๒	๔๓
รูปที่	๒๔	เจดีย์เหลี่ยม เชียงใหม่	๓.๑.๑.๓	๔๔
รูปที่	๒๕	มณฑปพระพุทธรูป สระบุรี	๓.๑.๑.๓	๔๔
รูปที่	๒๖	พระธาตุพนม นครพนม	๓.๑.๑.๔	๔๔
รูปที่	๒๗	พระปรางค์สามยอด ลพบุรี	๓.๑.๑.๖.๑	๔๖
รูปที่	๒๘	พระปรางค์สามยอด อังคกกลาง	๓.๑.๑.๖.๑	๔๖
รูปที่	๒๙	พระปรางค์วัดศรีสวาย สุโขทัย	๓.๑.๑.๖.๒	๔๖
รูปที่	๓๐	พระที่นั่งจันทรพิศาล พระนครศรีอยุธยา	๓.๑.๒.๓	๔๙
รูปที่	๓๑	พระที่นั่งไอลยศวรรยทิพอาสน์ บางปะอิน	๓.๑.๒.๓	๔๙
รูปที่	๓๒	มณฑปวัดพระเชตุพน ฯ พระนครศรีอยุธยา	๓.๑.๒.๔	๕๐
รูปที่	๓๓	ภาพนูนสูง	๓.๒.๒.๒	๕๒
รูปที่	๓๔	พระบรมรูปรัชกาลที่ ๖ สวนลุมพินี พระนครศรีอยุธยา	๓.๒.๒.๓	๕๒
รูปที่	๓๕	พระพุทธรูปแบบลพบุรี	๓.๒.๔.๓	๕๕
รูปที่	๓๖	พระพุทธรูปสมัยเชียงแสนรุ่นแรก	๓.๒.๔.๔.๑	๕๕
รูปที่	๓๗	พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย	๓.๒.๔.๕	๕๗

		ประกอบข้อ	หน้า
รูปที่	๓๘ พระพุทธชินราช พินธุโลก	๓.๒.๔.๕.๓	๕๗
รูปที่	๓๙ เคียรพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย	๓.๒.๔.๕	๕๗
รูปที่	๔๐ เคียรพระพุทธรูปสมัยอยุธยา ตอนต้น แบบอุทอง	๓.๒.๔.๖.๑	๕๘
รูปที่	๔๑ พระพุทธรูปปางลีลา สมัย ๒๕ พุทธศตวรรษ	๓.๒.๔.๘	๕๙
รูปที่	๔๒ ภาพสลักหินอ่อนรอบฐานโบสถ์ วัดพระเชตุพนฯ พระนคร	๓.๒.๕.๔.๒	๖๑
รูปที่	๔๓ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ วัดพระเชตุพนฯ พระนคร	๓.๓.๔.๕	๖๘
รูปที่	๔๔ ภาพเขียน “วัด” ใข่วัดเขียน แบบตะวันตก	๓.๔.๒	๗๐
รูปที่	๔๕ งานปฏิมากรรม “สุเพื่ออยู่” รูปปั้นปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลจาก ตะวันตก	๓.๔.๒	๗๐
รูปที่	๔๖ ภาพประดับมุก บานประตูโบสถ์ วัดพระศรีมหาธาตุ พินธุโลก	๓.๕.๑	๗๐
รูปที่	๔๗ พระบาทพระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพนฯ พระนคร	๓.๕.๑	๗๐